

درس ۶ تقسیمات سیاسی استان

به دنبال شورش ایل بویراحمد در تیرماه سال ۱۳۴۳ شمسی طبق مصوبه مجلس شورای ملی وقت کهگیلویه و بویراحمد از استان‌های فارس و خوزستان جدا شد و با عنوان فرمانداری کهگیلویه و بویراحمد به مرکزیت یاسوج، مستقل شد و در خردادماه ۱۳۵۵ به استان تبدیل گردید. استان کهگیلویه و بویراحمد یکی از همگن‌ترین استان‌ها از لحاظ بافت فرهنگی، قومی و مذهبی است. به نقشه زیر نگاه کنید. این نقشه تقسیمات سیاسی استان کهگیلویه و بویراحمد را نشان می‌دهد.

– آیا شهرستان‌های استان خود را می‌شناسید و می‌توانید آنها را نام ببرید؟

– آیا می‌توانید شهرستان محل زندگی خود را روی نقشه استان نشان دهید؟

بر اساس آخرین تقسیمات سیاسی استان کهگیلویه و بویراحمد در سال ۱۳۹۰ دارای ۷ شهرستان، ۱۷ بخش، ۱۶ شهر، ۴۳ دهستان و ۱۷۹۵ آبادی دارای سکنه است. مرکز استان کهگیلویه و بویراحمد شهر یاسوج است. مساحت استان کهگیلویه و بویراحمد ۱۵۵۰۴ کیلومتر مربع می‌باشد.^۱

شکل ۱-۲- نقشه تقسیمات سیاسی استان

۱- مساحت موردنظر خاکی است و شامل مساحت دریاچه‌های داخلی نمی‌شود.

جدول ۱-۲- تقسیمات کشوری استان کهگیلویه و بویراحمد در سال ۱۳۹۰

شهرستان	مرکز	بخش	مرکز	شهر	دهستان	مرکز
بویراحمد	بسیج	۴	-	۵	۱۱	-
		مرکزی	سپیدار	-	سپیدار	سفیدار
			-	یاسوج مادوان	سررود شمالی	مادوان
					سررود جنوبی	تل خسرو
					کاکان	منصورخانی
					دشت‌روم	حسین‌آباد
			مارگون	مارگون	مارگون	مارگون
					زیلایی	
			لوداب	گراب	گراب	گراب
					چین	ظفر تهلابی
			کبگیان	چیتاب	چیتاب	کبگیان
			جنار	دم چنار		
کهگیلویه	دهدشت	۴	-	۴	۱۲	-
		مرکزی	سوق	سوق	طیپی گرمسیری جنوبی	سوق
				دهدشت	دهدشت شرقی	ضرغام‌آباد
					راک	راک
					دهدشت غربی	سرمور
					دشمن‌زیاری	قلعه دختر
			لنده	لنده	طیپی گرمسیری شمالی	لنده
					عالی طیب	چهار راه
			چاروسا	قلعه رئیسی	قلعه رئیسی	طیپی سرحدی غربی
			طیپی سرحدی شرقی	جاورده		

اسفندان	بهمئی سرحدی غربی	دیشموک	دیشموک	دیشموک		
دیشموک	بهمئی سرحدی شرقی					
پاتاوه آجم	آجم					
-	۴	۲	-	۲		
توتنده	توتنده	سی سخت	سی سخت	مرکزی	سی سخت	دنا
کریک	دنا					
پاتاوه	پاتاوه	پاتاوه	پاتاوه	پاتاوه		
دژک	سادات محمودی					
-	۴	۱	-	۲		
لیکک	بهمئی گرمسیری جنوبی	لیکک	لیکک		لیکک	بهمئی
کش کنان	کش کنان					
سرآسیاب	سرآسیاب	-	سرآسیاب	سرآسیاب یوسفی		
ممبی	بهمئی گرمسیری شمالی	-	ممبی	بهمئی گرمسیری شمالی		
-	۴	۱	-	۱		
امامزاده جعفر	امامزاده جعفر	دوگنبدان	دوگنبدان	مرکزی	دوگنبدان	گچساران
دیل	بویراحمد گرمسیری					
باباکلان	بی بی حکیمه					
علی آباد	لیشتر					
-	۴	۱	-	۲		
سرآبنیز	سرآبنیز	باشت	باشت	مرکزی	باشت	باشت
کوه مره خامی	کوه مره خامی					
بوستان	بابویی	-	بوستان	بوستان		
چاه تلخاب	تلخاب					
-	۴	۱	-	۲		
کره شهبازی	چرام	چرام	چرام	مرکزی		
العجین	العجین					
سرفاریاب	سرفاریاب	-	سرفاریاب	سرفاریاب		
سواری	پشته زیلابی					
-	۴۳	۱۶	-	۱۷	یاسوج	استان

درس ۷ شیوه‌های زندگی در استان

عشایر ذخایر انقلاب‌اند

امام خمینی (ره)

به تصاویر زیر نگاه کنید. هر یک از آنها کدام یک از شیوه‌های زندگی در استان را نشان می‌دهند؟

شکل ۲-۲ شیوه زندگی عشایر

شکل ۲-۳ چشم‌اندازی از روستاهای پایکوهی استان

مسئولان موظف هستند به امر عشایر برسند و مشکلات آنها را برطرف کنند.

مقام معظم رهبری حضرت آیت الله خامنه‌ای (مدظله العالی)

زندگی کوچ نشین

به استناد حدیثی گهربار از پیامبر عظیم الشان اسلام (ص)، بهترین مردم کسانی هستند که بیشترین منفعت را برای جامعه دارند.

مدنیت امروزه، نظام‌های تحول یافته‌ای هستند که به تدریج در طول تاریخ و به سرعت در قرن اخیر از زندگی کوچ‌رویی به سمت روستا و شهرنشینی تغییر معیشت داده‌اند.

سابقه زندگی عشایر در دامنه‌های زاگرس که استان مازندران نیز در این ناحیه قرار دارد، به علت وجود شرایط طبیعی (وجود کوهستان‌ها و دامنه‌های بیلاقی آنها از یک سو و دشت‌های قشلاقی مجاور آنها از سوی دیگر) دارای قدمتی چندین هزار ساله است.

شکل ۴-۲- کوچ عشایر

جغرافیای انسانی استان

ایلات و مناطق بیلاقی و قشلاقی و جمعیت عشایری استان : استان کهگیلویه و بویراحمد زیستگاه کوچ شش ایل بومی : بویراحمد، بهمئی، طیبی، دشمن زیاری، چرام و باشت و بایویی با ۱۶ تیره طایفه و ۱۸۱۶ اولاد می‌باشد. اقامت تیره‌هایی از ایلات قشقای و ممسنی از استان فارس را در فصولی از سال، در استان می‌بایست به جامعه عشایری استان نیز اضافه گردد. جامعه عشایری کوچرو استان که ۱۲ درصد جمعیت استان را تشکیل می‌دهد، به استناد نتایج تفصیلی سرشماری سال ۱۳۸۷ در برگیرنده ۱۱۱۲۰ خانوار با جمعیتی بالغ بر ۷۰۷۶۲ نفر است. از این تعداد ۷۱۹۷ خانوار آن در دوره بیلاقی غالباً در شهرستان‌های بویراحمد و دنا اقامت دارند، که جمعیتی معادل ۴۴۷۴۴ نفر را در خود جای داده‌اند. در قشلاق نیز شهرستان‌های کهگیلویه و بهمئی و چرام ۶۲۳۴ خانوار با جمعیتی بالغ بر ۴۰۴۹۱ نفر و شهرستان‌های گچساران و باشت ۱۸۶۹ خانوار با جمعیتی معادل ۱۰۹۶۰ نفر از جامعه عشایری استان را در خود جای داده‌اند.

شکل ۲-۵- عشایر استان

شکل ۲-۶- نقش زنان در زندگی عشایر

نقش و اهمیت عشایر : عشایر همواره در طول تاریخ خدمات مختلف و ارزنده‌ای را در بخش‌های تولیدی و اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی و حتی نظامی و دفاع از امنیت ملی به جامعه ایرانی ارائه داده‌اند. نقش عشایر در تولید و اقتصاد استان تأمین ۵۰ درصد مواد پروتئینی و لبنی استان (۷۹۱۰ تن گوشت قرمز معادل ۶۰/۵ درصد، ۲۷۶۰۰ تن شیر معادل ۳۹ درصد و ۲۸۴ تن پشم و مو و ۲۳/۲ درصد تولیدات باغی) است. این فقط بخشی از نقش این جامعه مولد و کم هزینه در تولید و اقتصاد استان است.

شکل ۷-۲- پشم چینی

شکل ۸-۲- نمونه‌ای از صنایع دستی عشایر

شکل ۹-۲- تأمین انرژی خورشیدی برای عشایر استان

شکل ۱۰-۲- تأمین آب برای عشایر استان

جغرافیای انسانی استان

– عشایر نقش مهمی در تولید صنایع دستی از جمله قالی، قالیچه، گبه، گلیم، زیلو، ورنی و جاجیم، پلاس (چادر) و حصیر در استان و کشور را به عهده دارند.

– با توجه به تنوع و تعدد ایل‌ها و طوایف عشایری در استان ما و دارا بودن ویژگی‌های فرهنگی، و آداب و رسوم و موسیقی‌های محلی و ... زندگی عشایر می‌تواند نقش مهمی در توسعه گردشگری، اکوتوریسم (طبیعت گردی)، توریسم فرهنگی و عشایری داشته باشد.

زندگی روستایی

این استان در امتداد رشته کوه‌های زاگرس قرار گرفته و پرچین و شکن‌ترین، ناهموارترین و خشن‌ترین سیمای این رشته کوه‌ها را به خود اختصاص داده است. قرار گرفتن بخش شمال و شمال شرق استان در مسیر پرچین و شکن سلسله کوه‌های زاگرس و بخش جنوب و جنوب غربی آن در دشت‌های پست ساحلی جنوب، سبب شده که بارزترین چهره زمین ساختی و متنوع‌ترین سیمای توپوگرافیک، و آب و هوا در این منطقه دیده شود. این ویژگی‌های مهم باعث شده جامعه روستایی متنوع و زیبایی در استان کهگیلویه و بویراحمد شکل بگیرد.

شکل روستاهای استان

روستاهای استان از نوع متمرکزند و به سه دسته تقسیم می‌شوند:

۱- روستاهای دشتی

۲- روستاهای پلکانی

۳- روستاهای طولی

شکل ۱۱-۲- روستای طولی توتنده

شکل ۱۲-۲- روستای پلکانی

بیشتر بدانیم

- نام‌گذاری روستاهای استان تحت تأثیر عواملی بوده است که مهم‌ترین آنها عبارت‌اند از :
- ۱- نام‌گذاری بر اساس یکی از عوامل جغرافیایی یا خصایص طبیعی منطقه : این گونه روستاها خود به چهار دسته تقسیم می‌شوند :
    - الف) روستاهایی که نامشان متناسب با موقعیت عمومی یا موقعیت اختصاصی آنهاست : مانند : میان‌تنگان - پاده - چهارراه - راستکوه - سرآسیاب
    - ب) روستاهایی که نامشان از گیاهان و حیوانات منطقه گرفته‌اند، مانند : چال‌انجیر، پازنان
    - پ) روستاهایی که نام آنها از کوه، سرچشمه، رود و عوارض طبیعی دیگر منشأ می‌گیرد، مانند : سرتنگ وسطا - گچسر - آب شیرین - سرخیار - دم‌چنار
  - ۲- نام‌گذاری تاریخی (مثلاً روستایی که بعد از انقلاب نام خود را از «جاخانی» به قیام تغییر داد).
    - الف) شخصیت‌های محلی، مانند : اکبرآباد - حسین‌آباد - مال‌ملا - مال‌آخوند
    - ب) قلاع نظامی، مانند : قلعه دختر - قلعه رئیسی
    - پ) اقوام و ملل، مانند : دشت روم - چیتاب
    - ت) نام‌های مذهبی، مانند : امام‌زاده جعفر - بی‌بی حکیمه - بی‌بی خاتون
    - ث) نام‌گذاری محلی، مانند : مالب - الگن

منابع درآمد روستاییان استان

با توجه به موقعیت جغرافیایی استان شیوه‌های تولید و منابع درآمد روستاییان این استان متفاوت است. **الف) کشاورزی:** بخش عمده فعالیت‌های اقتصادی روستاهای استان را کشاورزی تشکیل می‌دهد که به دو صورت سنتی و صنعتی انجام می‌گیرد.

۱- زراعت: به دلیل کوهستانی بودن، اراضی زراعی استان پراکنده‌اند و دارای محصولاتی از قبیل گندم، جو، عدس (عمدتاً دیمی)، برنج، ذرت، کلزا، پیاز، گوجه فرنگی، خربزه، هندوانه و ... می‌باشند.

۲- باغداری: با توجه به شرایط متنوع آب و هوایی در استان انواع میوه‌های سردسیری (انگور، گردو، هلو، گیلاس، زردآلو، سیب و ...) و گرمسیری (انار، مرکبات، خرما و ...) وجود دارد که بخشی در استان به مصرف می‌رسد و مابقی به استان‌های هم‌جوار و حتی کشورهای حاشیه خلیج فارس صادر می‌گردد.

۳- شیلات: وفور و کیفیت بالای آب استان شرایط پرورش ماهیان سردآبی را فراهم کرده است (از قبیل قزل‌آلا- کپور و غیره ...).

۴- زنبورداری: وجود مراتع وسیع، جنگل‌های انبوه، تنوع گیاهان مرتعی و تنوع اقلیمی مناسب زمینه پرورش و نگهداری زنبورداری عسل را فراهم کرده است.

۵- دامداری: این استان کوهستانی است و مراتع وسیع آن از جمله قابلیت‌های مهم برای ایجاد دامداری سنتی و صنعتی می‌باشد. در سال‌های اخیر نیز دامداری به سبک جدید علمی در بعضی از مناطق استان رواج یافته است. مثل گاوداری‌های شیری، صنعتی، پرواربندی بره و گوسفند، مرغداری صنعتی؛ به تبع آن کشتارگاه‌های صنعتی ایجاد شده است.

ب) صنایع دستی: میل به زندگی شهری و مهاجرت‌های بی‌رویه و عدم توجه به تولیدات روستایی (روستای مولد)، صنایع دستی نه تنها رونق نیافته بلکه از آنچه بوده محدودتر شده است. ولی هنوز در برخی از نقاط استان بافت قالی، جاجیم، گلیم، پلاس (چادر) و گبه رواج دارد.

شکل ۱۳-۲- فعالیت زراعی روستاییان

شکل ۱۴-۲- پرورش ماهی سردابی

زندگی شهری

سابقه شهرنشینی در استان

شهرنشینی در استان از سابقه دیرینه‌ای برخوردار است و به قبل از اسلام برمی‌گردد. شهر قدیمی دهدشت یا بلاد شاپور و تل خسرو در ۵ کیلومتری جنوب شهر فعلی یاسوج از نقاط باستانی این استان است. محدوده کنونی استان نیز تا سال ۱۳۳۷ با اکثریت مطلق به صورت زیستگاه عشایر و محل سکونت ایلات بوده است.

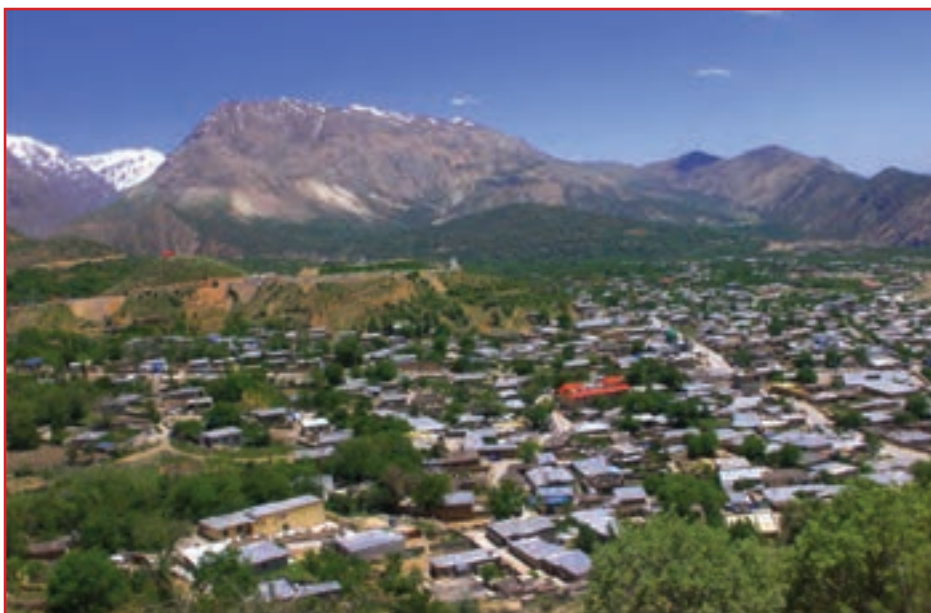
شکل ۱۵-۲- بلادشاپور

شکل ۱۶-۲- تأسیسات نفتی گچساران

مکان‌یابی شهرهای استان: در استان کهگیلویه و بویراحمد با توجه به پستی و بلندی زمین می‌توان محل استقرار شهرها را به شکل‌های زیر تقسیم کرد:

۱- شهرهای واقع در ناحیه کوهستانی مرتفع: با توجه به شکل ۱۷-۲ کدام شهرهای استان در این ناحیه قرار دارند. این شهرها در مناطق بیلاقی استان شکل گرفته‌اند که از آن جمله یاسوج، سی سخت، مارگون را می‌توان نام برد.

شکل ۱۷-۲- شهر کوهپایه‌ای سی سخت

- ۲- شهرهای واقع در کوهپایه‌ها؛ با توجه به شکل ۱۸-۲ کدام شهرهای استان در این ناحیه قرار گرفته‌اند؟ معمولاً این مناطق گرمسیری؛ مثل باشت، چرام و دهدشت می‌باشند.
- ۳- شهرهای واقع در پیش کوه‌های زاگرس: که با توجه به شکل ۱۹-۲ شهرهای دوگنبدان و سوق - لیکک و ... در میان تپه ماهورها شکل گرفته‌اند.

شکل ۱۸-۲- شهر لیکک

شکل ۱۹-۲- شهر دوگنبدان

درس ۸ جمعیت استان

شناخت ویژگی‌های جمعیت در هر سطح کشور (استان، شهرستان و ...) به عنوان یکی از ابزارهای مهم در امر برنامه‌ریزی‌های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، آموزشی و ... محسوب می‌گردد.

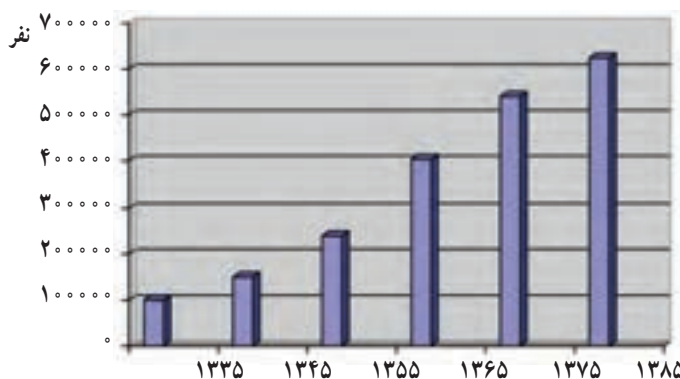
ویژگی‌های کلی جمعیت استان

جمعیت استان ما طبق آخرین سرشماری در سال ۱۳۸۵ برابر ۶۳۴۲۹۹ نفر بوده که ۹/۰ درصد از جمعیت کشور را به خود اختصاص داده است. ۴۷/۶۴ درصد از جمعیت استان در نقاط شهری و ۵۲/۳۶ درصد آن در نقاط روستایی و عشایری سکونت دارند. بیشترین جمعیت استان ما در سرشماری ۱۳۸۵ مربوط به شهرستان بویراحمد با ۲۱۷۷۴۱ نفر و کمترین جمعیت مربوط به شهرستان بهمنی ۳۵۶۳۷ نفر است.

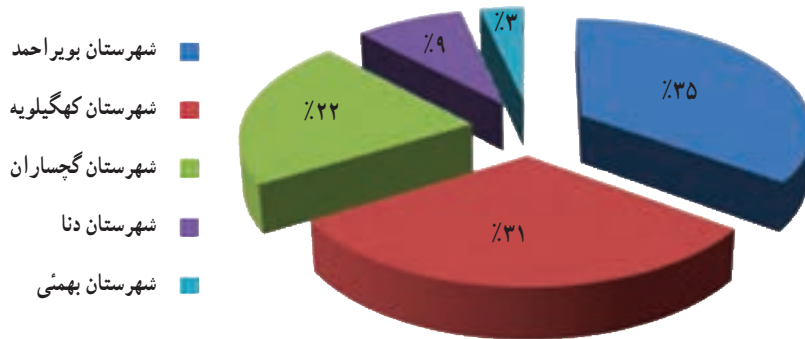
بیشترین نرخ رشد جمعیت در این دهه مربوط به شهرستان بهمنی معادل ۹/۸۳ درصد و کمترین نرخ رشد جمعیت در همین دوره مربوط به شهرستان دنا با ۷/۰ درصد و بالاترین نسبت شهرنشینی مربوط به بویراحمد با ۴۷/۷ درصد و کمترین میزان شهرنشینی شهرستان که معادل ۱۲/۸ درصد بوده است.

پراکندگی جمعیت

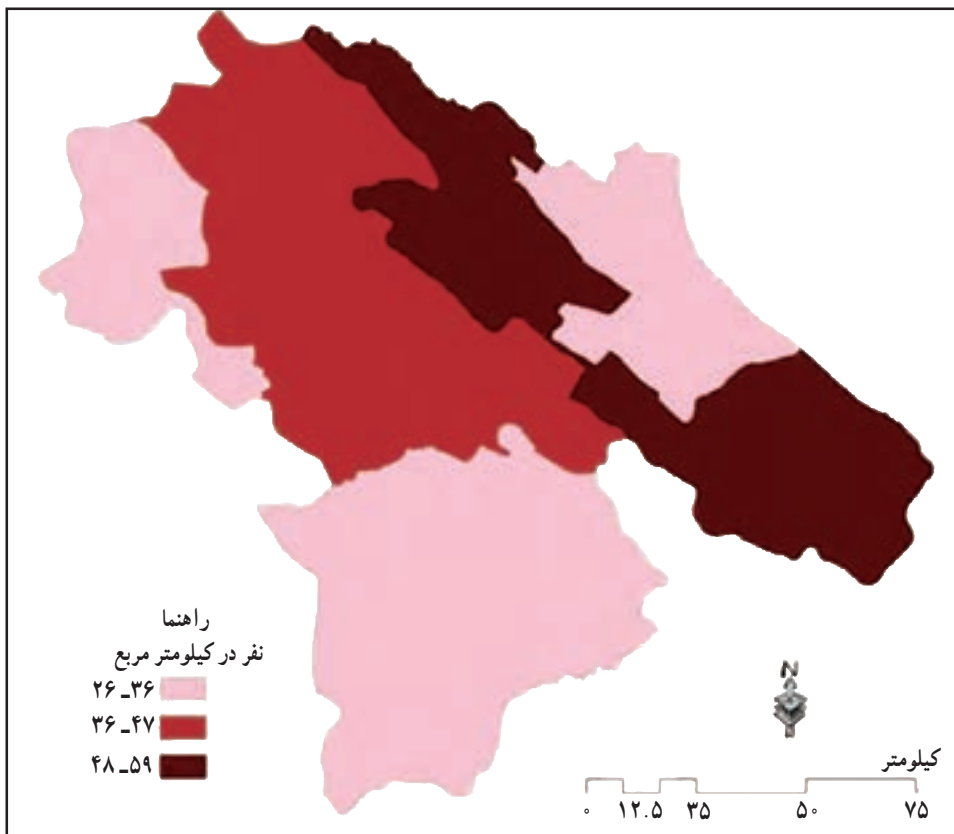
از لحاظ میزان پراکندگی جمعیت، شهرستان بویراحمد با ۳۹ درصد، پر جمعیت‌ترین و شهرستان گچساران با ۲۳ درصد کم جمعیت‌ترین شهرستان استان بوده‌اند. میانگین تراکم نسبی جمعیت استان ۳۲/۵ نفر در هر کیلومتر مربع است و شهرستان بویراحمد، به دلیل وجود مراکز سیاسی و اداری و شرایط آب و هوایی مناسب با ۳۸/۶ نفر در کیلومتر مربع پر تراکم‌ترین و شهرستان گچساران با ۲۸/۶ نفر در کیلومتر مربع، کم تراکم‌ترین ناحیه استان به شمار می‌رود.

شکل ۲-۲- نمودار روند تغییرات جمعیت استان طی سال‌های ۱۳۳۵ تا ۱۳۸۵

شکل ۲۱-۲- نمودار درصد توزیع جمعیت در شهرستان‌های استان در سال ۱۳۸۵

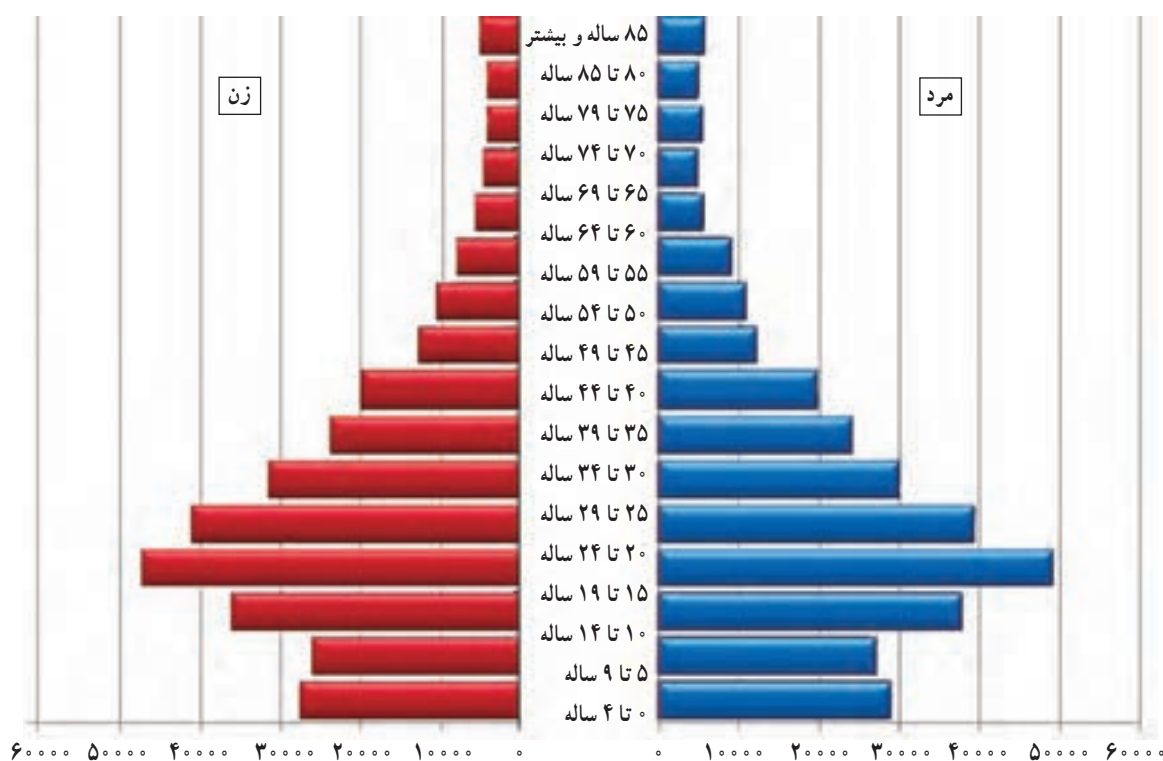

شکل ۲۲-۲- تراکم نسبی جمعیت استان کهگیلویه و بویراحمد، ۱۳۸۵

ساختمان سنی جمعیت

به‌طور کلی، کشور ما از نظر ساختمان سنی جمعیت جامعه‌ای جوان به‌شمار می‌آید و حدود ۷۰٪ جمعیت آن را افراد کمتر از ۴۰ سال تشکیل می‌دهند. هرم سنی جمعیت استان ما نشان می‌دهد که در دوره‌های گذشته جمعیت استان رشد بالایی داشته و در دوره ۱۳۷۵-۱۳۸۵ این رشد کاهش یافته است.

جغرافیای انسانی استان

شکل ۲۳-۲. هرم سنی استان کهگیلویه و بویراحمد سال ۱۳۸۵

مهاجرت

استان کهگیلویه و بویراحمد در دوره سال‌های ۶۵-۱۳۵۵ یکی از استان‌های مهاجرپذیر کشور بوده است. در این دوره استان ما با خالص مهاجرت ۷ هزار نفر، مهاجر پذیر بوده است، اما در دوره سال‌های ۷۵-۱۳۶۵ روند مهاجرت استان برعکس شده؛ یعنی از مهاجرپذیر به مهاجرفرست تبدیل شده است و در نهایت استان کهگیلویه و بویراحمد در دوره سال‌های ۸۵-۱۳۷۵ نیز یکی از استان‌های مهاجرفرست کشور بوده است. در همین دوره استان ما در میان استان‌های مهاجرفرست با مهاجرفرستی ۱۵ هزار نفری در مقایسه با جمعیت استان در رده دهم کشور قرار گرفته است. در این دو دوره ۲۸ هزار نفر به استان وارد و ۴۳ هزار نفر از استان خارج شده‌اند. مهاجران وارده شده به استان ۶٪ درصد کل مهاجران کشور را تشکیل می‌دهند، در حالی که مهاجران خارج شده از استان ۹۱٪ درصد کل مهاجران خارج شده در سطح کشور می‌باشند.

در مقایسه مهاجرت در استان و کشور ملاحظه می‌شود که سهم استان در مهاجرفرستی در دوره سال‌های ۱۳۷۵ و ۱۳۸۵ تقریباً ثابت مانده و استان ۹٪ درصد از مهاجران خارج شده در کل کشور را به خود اختصاص داده است.